

ПЛЕДОАЈЕ ЗА РЕПУБЛИКУ СРПСКУ

Ненад Кеџмановић, *Хроника немогуће државе, Catena mundi, Београд 2017*

Крајем 2017. године изашла је из штампе нова књига професора др Ненада Кеџмановића, једног од водећих српских политиколога данашњице и емеритуса Факултета политичких наука Универзитета у Бањој Луци. Нова књига под називом „**Хроника немогуће државе**“ представља избор ауторових краћих политиколошких огледа који су настали у периоду од 2011. до 2015. године и већином су објављени у београдско-бањолучком листу „Пресс“. Сабране у цјелину, од пет поглавља на 460 страница великог формата и у луксузном повезу, ове Кеџмановићеве политиколошке минијатуре о Босни и Херцеговини, њеној антропологији и политици добиле су актуелизацију и нову вриједност.

Познаваоце Кеџмановићевог опуса наслов нове књиге асоцира на његову раније објављену књигу под називом „**Немогућа држава**“. Ријеч је књизи коју је 2007. године објавио бањолучки „Глас Српске“. Ова је књига с временом постала обавезна литература за све оне који покушавају да разумију сву сложеност подијељеног друштва Босне и Херцеговине. И то не само њену друштвену

сегментираност, културни и историјски контекст подјела и сукоба већ и њен политички систем, облик успостављене демократије, политичке и друштвене процесе.

„Немогућа држава“ је за кратко вријеме постала један од основних политиколошких водича за унутрашње разумијевање сложених односа у савременој Босни и Херцеговини. Као таква, ова је књига демистификовала многе феномене, људе и догађаје. Међутим, један од њених највећих доприноса јесте појашњење настанка и раста Републике Српске. Кеџмановић аргументовано, са научном тачношћу и уз бриљантан књижевни стил, објашњава Српску као „сигурну кућу“ за српски народ у Босни и Херцеговини. Народ коме су још у Другом свјетском рату комшије (пронацистички дијелови хрватског и муслиманског народа) намијениле трагичну судбину по моделу да „трећина буде покрштена, трећина протјерана, а трећина побијена“. Народ који пјесник Матија Бећковић назива „остатком закланог народа“.

Недуго послјије објављивања, „Немогућа држава“ је доживјела своје друго издање у Београду, а касније и превод на

руски језик (Вече словенскоје, Москва 2012). Рецензенти ове књиге, угледни професори београдског универзитета, оријенталиста Дарко Танасковић и покојни филозоф Светозар Стојановић, те аутор предговора за руско издање угледни експерт Пјотр Искендеров, са Института за словенске студије, препоручили су је као незаобилазну.

Током деценије након „Немогуће државе“ професор Кеџмановић се ауторски посветио политичкој теорији, као својој примарној академској преокупацији. У том периоду настају његове сјајне монографије из политичке теорије „**Политика, држава и моћ**“ (2009) и „**Елементи владавине**“ (2011) Обје књиге убрзо су постале обавезна литература на студијским програмима политикологије, на факултетима политичких наука у Београду, Бањој Луци, Сарајеву и другим универзитетским центрима у региону.

Пошто је са претходним дјелом „**Домети демократије – од Источне Европе до Западног Балкана**“ (2005) заокружио своја изврсна теоријска дјела, професор Кеџмановић се враћа у свијет Босне и Херцеговине. У свијет који није само предмет његовог научног истраживања него и ствар личног животног искуства.

Прво је са Чедом Антићем објавио опсежну коауторску монографију „**Историја Републике Српске**“ (2016), а затим је читаоце и поштиваоце „Немогуће државе“ обрадовао њеним наставком – „Хроником немогуће државе“. Пошто је у првој књизи, прије десет година, поставио хиперболу „немогућа држава“, професор Кеџмановић ју је у новој књизи додатно појаснио. Он каже да је наслов са корица „Немогућа држава“ ушао „у ширу употребу и стекао популарност и мимо ње“, те

да се с временом „хипербола претварала у сурову политичку реалност Босне и Херцеговине“.

И док су други аутори, попут Мирјане Касаповић, прилазили проблему Босне и Херцеговине кроз одредницу „нестабилна држава“, професор Кеџмановић је много тачније дијагностикује као „немогућу државу“. Процесу овог научног самјеравања Босне и Херцеговине професор Кеџмановић прилази са високом дозом научне објективности и теоријске утемељености. Он читаоцима, суштински, појашњава да једна држава може да опстане само ако има стварни легитимитет својих грађана. А ако је национално и вјерски подијељена као БиХ, онда мора да има унутрашњи консензус три народа о основним питањима попут државности и државног уређења. Нешто слично у Босни и Херцеговини напостоји. И за то професор Кеџмановић окривљује бошњачку политичку елиту и тзв. међународни фактор.

Аутор појашњава да је парадокс да Босну и Херцеговину „уништавају баш Бошњаци, који, уз поједине изузетке међу Хрватима и још рјеђе међу Србима, једини желе да је сачувају. Баш из силне жеље да је комшијама наметну, као јединствену и цјеловиту, читај унитарну и централизовану, провоцирају још већи отпор од оног што код њих и без тога постоји, и који је сразмјеран жељи Срба и Хрвата да се територијално и државно више вежу за сународнике у сусједним 'матикама', него једни са другима и са Бошњацима.“

Овдје је јасно да професор Кеџмановић пише о логици подијељеног друштва, о логици политике и друштвености у подијељеној и постконфликтној Босни и Херцеговини.

У „Хроници немогуће државе“ професор Кеџмановић проблематизује, прати, анализира и објашњава шта се у „бившој централној уу-републици“ или „Југославији у малом“ све феноменолошки дешава, а да се при томе ништа онтолошки не рјешава. Како добро одлично запажа др **Александар Враћеш, приређивач „Хронике немогуће државе“ и аутор надахнутог предговора**, „акцент се помјерио са једних тема на друге, али трендови су остали исти“. Професор Кеџмановић скоро свакодневно, из мјесеца у мјесец, из године у годину скенира и сецира дејтонски, односно парадејтонски „поредак без поретка“.

У галиматијасу „босанског лонца“, у коме се никад не зна шта се кува, он проналази готово непрозирни (анти) систем. Босна и Херцеговина не функционише као цјелина, али је погрешно рећи и да функционише у дијеловима, јер се то све мање односи на бошњачко-хрватски ентитет. Функционише једино Република Српска, али у мјери у којој је Федерација БиХ и савезне власти Босне и Херцеговине у томе не ометају. Међутим, у земљи парадокса и контрадикција, управо као таква, функционална и стабилна, те досљедна консоцијацији и етнофедерализму, Српска постаје реметилачки фактор.

За Кеџмановићеве есејистичке коментаре некад су поводи крупнији (бизарни догађаји), некад на први поглед сасвим ефемерни (шокантне изјаве политичара), али аутор својим мајсторским контекстуализацијама у њима непогрешиво препознаје скривене наговјештаје потајних планова, домаћих и иностраних, најчешће повезаних, да се Српска укине или бар развласти, те да се од Босне и

Херцеговине направи оно што она бити не може.

У том смислу аутор пише: „Национално и вјерски сложене заједнице не могу да опстану без базичног консензуса односно плебисцитарног изјашњавања сваког од народа да жели да живи у заједничкој држави са другим. Али не може ни без процедуралног консензуса односно равноправног договора о томе на који начин желе да живе заједно. Као што и једно и друго подразумијева непосредну демократску процедуру референдума, која је неспојива са протекторатом спољне силе и диктатуром њеног високог представника.“

Професор Кеџмановић у својим политиколошким есејима не заузима априоран став, него поставља питања и тражи одговоре. Све то чини стилски јасно, истраживачки прецизно, нијансирано, зналачки... Одакле бошњачке претензије на цијелу Босну и Херцеговину када је она дефинисана као заједница три конститутивна и равноправна народа? Зашто они желе чвршћу повезаност Републике Српске и Федерације Босне и Херцеговине, као и већу интеграцију Републике Српске у Босну и Херцеговину кад је сматрају геноцидном творевином, а њено већинско становништво злочиначким? Како бошњачки политичари могу да створе јединствену Босну и Херцеговину са Србима, ако не могу ни хармоничну Федерацију Босне и Херцеговине са Хрватима? Одакле им то да себе сматрају толерантним и мирољубивим, када су били само једна од три стране у грађанском рату? С којим правом говоре о мултикултуралном Сарајеву у коме од предратних 150.000 Срба данас живи свега око 1.300 ? Зашто прећуткују да је Мостар

усред ФБиХ преграђен „Берлинским зидом“ између Бошњака и Хрвата, а дижу галаму што Срби не пристају на јединствену БиХ? На који начин могу да објасне да Босна и Херцеговина не функционише наводно због Српске и Срба када је стање још горе у бошњачко-хрватској Федерацији, у којој су Срби занемарљив квантитет? Како не могу да схвате односно прихвате баналну чињеницу да у грађанском рату не постоје агресори и жртве јер сви, једни од других, бране свој дио претходно заједничке територије? Каква им је потреба да послје пописа кривотворе бројно стање нације када је то чисто статистичка, а не политичка чињеница и не утиче на уставну државотворност и равноправност малобројнијих? Зашто тврде да је у Сребреници побијено осам хиљада људи када и њима наклоњени Хашки трибунал оперише са упола мањим бројем, а независни експерти и са мање од пола те половине? Како могу сваке године да оплакују своје сународнике у Поточарима, а да никад ни сузу не пусте над не мање бројним жртвама у околним српским селима, без обзира на то што им протекторат ту нељудскост одобрава?

Нема рационалног одговора ни на једно од наведених и многих других питања која Кеџмановић јавно упућује доминантној бошњачкој елити, а његова петогодишња „Хроника“ зорно показује зашто је Босна и Херцеговина „Немогућа држава“. Аутор чак покушава да проникне у бошњачку перцепцију и логику да разумије зашто се они тако ирационално понашају већ четврт вијека!? Полазећи од чињенице закашњеле нације и несигурног идентитета, он у предимензионарању Сребренице види потребу за оснивачком жртвом, која дијелом реално, а дијелом митски постоји у историји сваке

нације. „За њих је то исто што Хрвати хоће да направе од „Крижног пута“ или што за Србе представља Косовски бој“ – објашњава у својим анализама професор Кеџмановић.

У фалсификовању резултата пописа, у који су Бошњаци урачунали сународнике који већ више деценија у Босну и Херцеговину навраћају само током празника, аутор препознаје опасну намјеру да натполовичном већином доведу у питање конститутивност и равноправност друга два народа и прогласе их националним мањинама. Иако је бројчано стање нације статистичка, а не политичка категорија, професор Кеџмановић упућује на примјер Либана. „Арапска Швајцарска“, како је називана најразвијенија земља овог региона, узорно је функционисала на бази равноправне партиципације у власти бројних вјерских и националних група (муслимани, хришћани, Маронити, Друзи...). Хармонија је нарушена онда када је муслиманска политичка елита, управо на основу популационог раста, захтијевала и политичку доминацију и изазвала грађански рат који је интензивно трајао 18 година и уз распад земље претворио се у хронично стање ни рата ни мира. А Бошњаци, и без реалне већине, читава Босну и Херцеговину сматрају ексклузивно својом.

„У политици ништа није немогуће, на Балкану поготово, а у Босни понајвише, али ако је синтагма 'немогућа држава' у наслову моје прве књиге била више метафора, данас је она много ближе реалности“, поентира у својој новој књизи професор Кеџмановић.

Занимљив је однос бошњачке јавности према феноменима о којима пише професор Кеџмановић. Он примјећује да се „његове анализе 'немогуће државе' не

разликују битно од анализа које објављују водећи бошњачки аутори. И они пишу да је „БиХ неуспјела, недовршена, нефункционална, никаква држава“. Али, када то напише Србин и посебно када се зове Ненад Кеџмановић, за чију ријеч знају да се јасно чује и далеко одјекује, онда их то иритира јер му приписују ликовање којег у његовим текстовима нема. Има подсмјеха, ироније, цинизма, али нема ликовања, као што код њега нема ни њиховог јадиковања. Његови текстови су прије тражење консензуса за једну реалну формулу по којој би Босна и Херцеговина била могућа као конфедерални савез држава или три националне републике. Тај консензус је логика коју тражи подијељено друштво БиХ и на то професор Кеџмановић аргументовано скреће пажњу.

Јачање темеља Републике Српске, објашњава професор Кеџмановић, не значи рушење Босне и Херцеговине већ њено јачање на бази Дејтонског мировног споразума, који су потписали представници њена сва три народа. Тај „изворни Дејтон“, на који се често позива аутор, представљао је баланс између цјелине и јединства Босне и Херцеговине, са једне, и аутономије и суверенитета њених дијелова, са друге стране. Најзад, Анекс 4 или Устав Босне и Херцеговине, у коме је Република Српска међународно призната у садашњим границама, представља једини документ око којег су се три стране сложиле и потписале га. И такав успјех би се данас, сасвим сигурно, тешко поновио.

Укратко, алтернатива изворној дејтонској Босни и Херцеговини је никаква Босна и Херцеговина, а онај ко не прихвати рехабилитацију оног првог, дочекаће ово друго, као готово спонтан и неумитан процес који је већ на дјелу и узима све више маха.

Стилски посматрано, професор Кеџмановић мајстор је писане ријечи, са литерарним даром да уочи детаљ, да портретише ликове, опише ситуације, дочара атмосферу. Свједок је и учесник важних политичких догађаја, познаник је и саговорник истакнутих личности које су стварале најновију историју Босне и Херцеговине и Републике Српске. Професор Кеџмановић је врстан познавалац како политичке теорије тако и праксе. Његово теоријско знање и искуство велико је, као и његово дуго памћење. Он је аутор богатих асоцијација и сјајног књижевног стила. Један је од ријетких истраживача који је сложене теоријске и практичне политичке феномене и расправе учинио занимљивим и свим читаоцима прихватљивим. Све то заједно чини да се ова књига чита са интелектуалним уживањем, али и много више од тога.

Када су универзитети у Новом Саду и Бањој Луци професору Ненаду Кеџмановићу недавно додијелили „Статуету капетан Мише Атанасијевића“, као „признање за јачање темеља Републике Српске“, сигурно су имали у виду и „Хронику немогуће државе“.

др Владе Симовић

Доцент на Факултету политичких наука Универзитета у Бањој Луци